

РЕЦЕНЗИЯ
НА КОНКУРС ЗА ДОЦЕНТ ПО НАУЧНА
СПЕЦИАЛНОСТ 2.3 – ФИЛОСОФИЯ
ЗА НУЖДИТЕ НА СЕКЦИЯ „СОЦИАЛНИ ТЕОРИИ, СТРАТЕГИИ И
ПРОГНОЗИ“, ОБЯВЕН ОТ ИНСТИТУТА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ОБЩЕСТВАТА И ЗНАНИЕТО – БАН (ДВ, бр. 94 от 25. 11. 2016)
Рецензент: проф. дфн Васил Проданов

В обявеният конкурс участвуват двама души – Димитър Ганов, гл. ас., д-р по философия в ИИОЗ и Калоян Методиев, ас., д-р по политология в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Първият кандидат гл. ас. д-р Димитър Ганов е завършил магистърска степен по философия в Софийския университет, бил е докторант по философия на политиката в Института по философски изследвания и защитил дисертация на тема „Наративът на левия радикализъм“ през 2010 г., за която е получил докторска степен по философия. След това е обявен конкурс за главен асистент по философия, който той е спечелил и от тогава е на работа в секция „Социални теории, стратегии и прогнози“ в ИИОЗ, която е обявила и конкурсното място за академичната длъжност доцент по философия. Тъй като местоработата на Димитър Ганов е БАН, то и неговата ориентация е в научно-изследователската работа. През учебната 2015-2016 г. го поканих като мой хонорирован асистент в УНСС, където имаше 120 часа упражнения по философия.

Димитър Ганов е автор на две монографични работи – „Наративът на левия радикализъм“, С., Акад. Изд. „проф. Марин Дринов“, 2014 и „Как да си храним капитализма“, С., 2016. Първата е написана на основата на неговата дисертация и не е включена за участие в конкурса. Освен това в конкурса участва със 7 научни статии в реферирани издания и 18 статии и студии в нереферирани издания. Дисциплинарната ориентация на основната част от тези разработки е в областта на политическата философия. Член е на редколегията на основното наше философско списание „Философски алтернативи“ и е бил водещ на негови броеве през 2014, 2015 и 2016 г. Участвал е в 6 международни научни форума и две конференции с международно участие, както и в редица национални конференции. Владее английски, френски, испански, руски, латински, старогръци езици.

Вторият кандидат е ас. д-р Калоян Методиев, завършил магистърски степени по политология в Софийския университет и по психология във Великотърновския.

Защитил е докторантура по политически науки. Има специализации в областта на политическите науки в България и няколко други страни. Редовен асистент е от 2012 г. в ЮЗУ „Неофит Рилски“ по дисциплини като Политически маркетинг, Институции на съвременната държава, Политически партии, Енергийни политики, Имиграционни политики и пр. Бил е хоноруван преподавател в Международното висше бизнес училище по дисциплини като Управление на проекти и Европейска икономическа интеграция.

Калоян Методиев е автор на монографията „Западните Балкани и България (политика, дипломация, сигурност)“, БГД-БИСПУР, С., 2016. Преди това е издал монографията „Поколения и възраст в политиката. Българският преход“, С., Фабер, 2012, която не е представена за участие в конкурса. Освен това има публикувани 15 статии в списания и сборници у нас и 8 в чужбина – всички в областта на политологията. Има участие в пет конференции, от които една в чужбина. Вземал е участие в дейността на пет академични, научни и образователни организации, в различни проекти. Владее руски, английски, сръбски, хърватски. За своите работи има положителни рецензии и отзиви от авторитетни български учени сред които бих отбелязал проф. Петър-Емил Митев и доц. Стоян Бараков, които лично уважавам и ценя. Запознаването с монографията и неговите статии и впечатленията от неговата активност в медиите като политически анализатор, показват, че той е човек с много положителни качества като учен и би полезен в един интердисциплинарен институт като ИИОЗ, включително и в секция „Социални теории, стратегии и прогнози“. Проблемната ситуация обаче, пред която сме изправени с неговата кандидатура в настоящия конкурс е, че тя е обявена за академичната длъжност доцент по философия, а той няма абсолютно никакъв допир с тази дисциплина на нито един етап от своята образователна подготовка и професионално развитие, нито чрез своите публикации, които са тясно политологически ориентирани. Има разминаване между съдържанието на образователната подготовка и досегашната научна и преподавателска дейност на кандидата, от една страна, и академичната длъжност по специалност „Философия“ на конкурса, от друга. Според член 4.3.8, ал. 7 на Правилника на ИИОЗ кандидатът трябва „да има поне 5 години стаж по специалността“, по която кандидатства, а тук именно това липсва. Поради това и въпреки добрата оценка, която може да се даде на неговата дейност, то стои въпросът, че той кандидатства в конкурс, който е по специалност, различна от неговата квалификация. Със съжаление констатирам, че един притежаващ качества кандидат, не може да бъде оценяван в случая, тъй като подготовката и научната му активност не съответстват на направлението на конкурса. Бих препоръчал

на ИИОЗ и на секция „Социални теории, стратегии и прогнози“ да намерят начин да привлекат на работа Калоян Методиев, тъй като има ценни качества, но начинът, по който е обявен сега конкурсът не дава възможност това да стане.

Затова и по-нататък ще се спра по-специално на работите на първия кандидат в конкурса Димитър Ганов, който е завършил философия, има докторска степен по философия, гл. ас. е по философия, има изискуемия стаж по тази специалност, а и работите му в основната си част са ориентирани по посока на политическата философия и философията на икономиката.

Основните категории и реалностите, стоящи зад тях, които Ганов се опитва да анализира през призмата на политическата философия и философията на икономиката са капитализъм, експлоатация, труд, натрупване на капитала, принадлежна стойност, мястото им в обяснението на цялостното функциониране на обществото. В редица свои работи той подлага също на критичен анализ функциониращи идеологически дискурси, занимава се и с механизмите на поява и критичен анализ на национализмите, етническите сегрегации, антисемитизмите. Основният труд, с който Ганов участва в конкурса е озаглавен „Как си храним капитализма“ - работа в областта на философията на икономиката и политическата философия, в която се анализират съвременните проявления на натрупването на капитал.

Отличителна характеристика на написаното в голяма част от неговите работи, отличаваща го от повечето от днешните философи, е опитът за идеологическо деконструиране на различни явления, които ни заобикалят или се интерпретират от различни автори като се покаже, че те по същество са идеологически форми, за които стои нещо съвсем различно. На тази основа в неговите работи ще срещнем критика на най-различни автори като се почне от Тома Пикети и се стигне до Антонио Негри и Майкъл Харт. Опирайки се например на идеята за симулакрумите прави изключително интересен анализ на българския преход след 1989 г., както и на феномените „Изток“ и „Запад“ като симулакруми. Или тръгвайки от концепцията за дискурсите, анализира дискурското конструиране на феномена Балкански полуостров.

Като цяло във философията на икономиката той смята, че трудовата теория на стойността продължава да има висок обяснителен потенциал при обяснение на функционирането на цялостната социално-икономическа система на обществото. Затова и той аргументирано опровергава, както нейните класически критици от Австрийската школа, така и по-сетнешни интерпретатори. В същото време се опитва да види историчността на труда, новите форми и промени, особено проявленията му в

условията на глобализация, когато капиталът от развитите западни страни създава крайни форми на експлоатация в развиващите се държави, извличайки от там нарастващо количество ресурси. Така глобалните стойностни вериги се анализират като специфични вериги на експлоатация. А уж увеличаващото се свободно време всъщност се превръща в тотално поглъщане на човека от капитала.

Ако трябва да се оцени философско-методологическата позиция на Ганов в неговата монография и в повечето от останалите му работи, то мога да кажа, че тя е свързана с работите на редица представители на така нар. „западен марксизъм“ в множеството му различни неомарксистки и постмарксистки версии от Роза Люксембург до Ернесто Лакло и Шантал Муф, Ален Бадиу, Славой Жижек, до редица френски постмарксистки. От тях той взема идеите за дискурса, симулкрумите, хетерономността, чрез които се опитва да прави анализ на едни или други актуални проблеми.

Същевременно основополагаща методологическа роля в неговите работи има една знаменита теза от хегеловата философия на историята. На основата на анализ на съвременния глобализиран капитализъм той доразвива и използва за съвременните условия известната хегелова философско-историческа идея, възприемана и от Маркс, че всяка следващ етап на развитие съдържа в себе си в снети форми предходните. За тази цел той се опира на работата на Роза Люксембург „Натрупването към капитал“, която според него развива идеи за разширеното му възпроизводство, представени непълно и в неразвита форма у Маркс. Най-важната идея, която взема от Люксембург, доразвива и използва за анализ на съвременния капитализъм, е свързана с начина на възпроизводство и снемане в себе си от капитализма на докапиталистически производствени отношения. Той показва, че именно поради това, дори когато капитализмът обхваща целия свят, не върви към колапс, каквито очаквания има, а оцелява възпроизвеждайки нови крайни форми на експлоатация, характерни именно за докапиталистическия период. Водещата методологическа теза, на която се опира философско-историческата позиция на Ганов е съществуването на няколко начина на производство от робовладството до капитализма, които непрекъснато се възпроизвеждат и от съвременния капитализъм, ставайки важен механизъм за неговото оцеляване. Бих подкрепил тази негова теза с ежегодните доклади през последните години за броя на хората, заети в робски труд в съвременния свят - според последния доклад за Глобалния индекс на робството от 2016 г. те са 45.6 милиона днес, което е повече отколкото робите в света изобщо в античната епоха или на ранните етапи на

развитие на съвременния капитализъм, а печалбата от тях се оценява на около 150 млрд. годишно. Ще отбележа, че в този доклад България е класирана на 32 място по индекс на робство с оценката, че около 29 000 души у нас в момента упражняват принудителен труд. Опирайки се на базисната методологическа идея за снемане от свръхсъвременни версии на капитализма на предходни форми на експлоатация, в една от своите статии във „Философски алтернативи“ той анализира Трансатлантическото споразумение за свободна търгови именно като инструмент за връщане към докапиталистически форми на експлоатация.

Както в книгата си, така и в няколко свои статии Ганов се занимава с това, което той нарича „Sweatshops-капитализъм“, използвайки английския термин за фабрика/цех, където работят зле платени работници при крайно нехигиенични условия. Според него съвременният капитализъм не може да съществува без тях и се опира на тях като и той отделя специално внимание на производството на дрехи, обувки, играчки и начина на възпроизводство на капитализма чрез глобални корпорации като Nike, Disney, Adidas, Apple, Wal-Mart. Бих подкрепил и тази негова теза, защото така нар. стойностни вериги, създадени от тези корпорации, при което един или друг елемент на производството бързо се мести от един регион в друг на света, според конкурентното предимство, са основен механизъм, чрез който се реализира съчетаване на свръхмодерен капитализъм с крайни форми на експлоатация, откривани не само в третия свят, но и в държави от капиталистическия център. Очевидно опирайки се на философската идея за снемането на предходния етап на развитие в една нова система, Ганов дефинира тези докапиталистически производствени отношения, реализуеми в условията на развити капиталистически като постдокапиталистически. Ползвайки идеи и на привържениците на света-система той се опитва да покаже как капиталистическият център не само задържа, но и връща назад цялостното развитие на определени региони, влизайки в асиметрични отношения с тях.

Интересен е опитът му да осмисли настоящето чрез идеите за империализма като стратегия чрез насилие и войни да се възпроизвеждат постдокапиталистически отношения, чрез които да се захванва капитализмът. На тази основа и критикува концепцията за малтитюд на Майкъл Харт и Антонио Негри за империята, в която според тях свободното движение на огромни капиталови, стокови и човешки потоци конституира доминацията на нематериалния труд, който става обществено достойние до такава степен, че ще доведе на определен етап до самоунищожението на капитализма без революция, като естествен резултат от развитието му. Тезата на Ганов

е, че това няма да стане, докато капитализмът успява да съчетава когнитивния труд със sweatshops. За тази цел той привежда множество факти за това как така нар. когнитивен капитализъм се съчетава с нарастваща експлоатация, в която има елементи на докапиталистически отношения.

Ганов прилага подхода на обяснение на натрупването при капитализма като съчетание на различни способности на производство, позволяващо свръхексплоатация и за анализ на такъв актуален в последните години проблем като емигрантските вълни. Краткият преглед на мигрантските потоци към САЩ и Германия от началото на XIX век насам като икономически феномен потвърждава тезата му за капиталистическото натрупване чрез свръхексплоатация. Голяма част от мигрантите са необходими за нископлатен и нискоквалифициран труд, чрез който се въпроизвеждат крайни постдокапиталистически форми на експлоатация.

Както в книгата, така и в свои статии Ганов се опитва да направи нов анализ на традиционната идея за експлоатацията, която по принцип се свързва със сферата на социалноикономическите отношения – в класическия марксизъм със сферата на труда, а в различните неомарксистки работи и с финансовата сфера, рентниерството и пр. Известно е, че в някои изследвания тя се свързва също с политическите отношения между държавите – такава е идеята например за световна империя у Уолърстейн. Ганов също се опитва да намери такова политическо измерение, анализирайки функционирането на политиката вътре в държавите чрез дейностите реализирани от Световната банка, МВФ и правителствата в различни страни. Тази негова идея е плодотворна, особено като се имат предвид политиките на така нар. Вашингтонски консенсус от 90-те години на XX век и действията на на САЩ и европейските институции при кризата през 2008 г., когато спасяваха банки с помощта на държавите, натоварвайки така по същество цялото население, за сметка на богатите банкери.

Искам да подчертая също анализа, който прави на съвременните социални статистики като превърната форма на днешната капиталистическа реалност, продуцираща фалшиво съзнание, скриващо тази реалност. Специално обръща внимание на методиката household surveys на събиране на данни за социалното неравенство в Латинска Америка.

В разрез с доминиращата хегемонно у нас идеология за моралността на пазара, разпространявана чрез съчиненията на Айн Ранд и пазарно ориентирани философи, проникнала и на страниците на нашите философски списания, Ганов прави убедителна критика на конкретните аргументи и автори, които ги защитават.

В редица свои работи Ганов се занимава с анализ на актуални феномени през призмата на своята по-обща философска методология, анализирайки критично тенденциите на национализъм, расизъм, свръхакцентирание на етничното. Използвайки идеи на Ернесто Лакло и Шантал Муф така критично анализира псевдополитиките на либерална интеграция на малцинствата у нас

Като цяло оценявам положително работите на Ганов, изградени на основата на методология и критичност, пренебрегнати у нас през последните десетилетия. Той демонстрира характер, чрез който се дистанцира от доминиращия философски конформизъм на средата край него. Изследванията му са в разрез с преобладаващите днес в ИИОЗ, БАН и страната нагласи, което е негово достойнство, защото демонстрира интелектуалните качества на човек, който независимо от обстоятелствата е готов да отстоява своите идеи и да се опитва през тяхната призма да анализира най-актуални процеси.

За своите работи Димитър Ганов е дал информация за три цитирания, но следва да имаме предвид нещо много важно. Ако използваме едно известно разграничение между мейнстрим и хетеродоксално научно знание, той предлага хетеродоксални за доминиращия мейнстрим във философията и социалните науки у нас днес през последните 27 години и в това отношение смятам работите му за полезни, защото са различни от посоката, в която хукна голяма част от философската тълпа у нас през този период.

Не споделям всички идеи на автора. На сериозна дискусия би могло да се подложи тезата му за държавния социализъм. Но не мисля, че това е важно за оценката на неговите качества. Той има своите позиции и се опитва да ги защитава, привеждайки аргументи за това и бивайки в руслото на определена идейна традиция.

Познавам Димитър Ганов от 10 години, когато той постъпи като докторант в института. Участвал съм в комисиите по приемането и различни негови изпити, както и при защитата на докторантската му дисертация. Включвал съм го в мои проекти, където е изпълнявал съвество и на равнище своите задължения. Участвали сме съвместно в множество конференции, организирани от секцията, в която работим, откакто той е в нея. Бях рецензент на книгата му, на която дадох положителна оценка и се съгласих, че може да бъде открита процедура за доцентура.

Като имам предвид своите впечатления от развитието на Димитър Ганов в продължение на около едно десетилетие в настоящата секция „Социални теории, стратегии и прогнози“ в ИИОЗ и в предходната секция, в която бяха основните нейни

членове в Института за философски изследвания, отчитайки и неговата научна дейност смятам, че той има качества да бъде назначен на научната длъжност „доцент по философия“ към секция „Социални теории, стратегии и прогнози“ на ИИОЗ.

Подпис:

6 април 2016 г.

проф. д.ф.н. Васил Проданов